Turkish Studies Social Sciences

Volume 14 Issue 3, 2019, p. 667-682

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22848

ISSN: 2667-5617

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 20.03.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 10.06.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (09.04.2019)- Referee 2 (09.04.2019)- Referee 3 (15.04.2019)

This article was checked by iThenticate.

TÜRK CANLANDIRMA SİNEMASINDA TEMSİL EDİLEN TEMEL İNSANİ DEĞERLER*

Zeynep Özge KALYONCU* - Dilek TÜRKMEÑOĞLU**

ÖZ

Canlandırma sinema filmleri her yaştan izleyicinin ilgisini çekmekte olup, ülkemizde de hızla gelişmektedir. Değerler üzerine yapılan çalışmalar ise; her dönemde beşeri bilimlerin konusu olmuştur. Bu nedenle; Türk canlandırma sinema filmlerinde temsil edilen temel insani değerlerin tespitine yönelik olarak bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Değerlerin sınıflandırılmasına yönelik olarak Schwartz Değerler Ölçeği'nin (1992), Schwartz ve arkadaşları (2012) tarafından geliştirilmiş hali olan 19 değer tipi modeli çalışmada kullanılmıştır. Yapılan araştırmada nitel araştırma geleneğine dayalı bir kültür analizi deseni çerçevesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın verilerinin toplanması sürecinde doküman incelemesi yöntemi kullanılarak canlandırma sinema filmleri ele alınmıştır. Çalışmanın evrenini oluşturan Türk canlandırma sineması filmleri, örneklem seçimi doğrultusunda beş filmle sınırlandırılmış ve en çok izleyiciye ulaşan "Kötü Kedi Şerafettin" (2016), "RGG Ayas" (2013), "Canım Kardeşim Benim, Uzaylılar mı Gelmiş?" (2016), "Evliya Çelebi ve Ölümsüzlük Suyu" (2014) ve "Uzay Kuvvetleri 2911" (2014) filmleri incelenmiştir.

Yapılan çalışma doğrultusunda, modelde sosyal çevredeki güvenliğin etkisini değerlendiren kaygıdan bağımsız öz gelişim/kaygı giderici öz koruma hiyerarşisinde, %57,6 kaygıdan bağımsız öz gelişimin yer aldığı görülürken, %42,4 kaygı giderici öz koruma canlandırma filmlerde yer almıştır. İhtiyaçların kaynaklarına tespitine yönelik olarak modelin ikinci halkasında yer alan değerler gruplarının dağılımının ise; kişisel odak %68,2 iken sosyal odak %31,8 olduğu tespit edilmiştir. Son

* Öğr. Gör., İstanbul Ayvansaray Üniversitesi, E-posta: zeynepozgekalyoncu@gmail.com

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Sanat Bölümü Bileşik Sanatlar Programı, E-posta: turkmend@yildiz.edu.tr

halkayı oluşturan; yeniliğe açıklık/muhafazacılık ile öz aşkınlık/öz genişletim değer grupları üzerine yapılan analiz doğrultusunda; yeniliğe açıklık %30,7/muhafazacılık %28,2 iken; öz aşkınlık %26,5/öz genişletim %14,6 olduğu tespit edilmiştir. Türk canlandırma sinema filmlerinde işlenen değer tiplerinin sıklıklarına bakılacak olunursa en yoğun olarak işlenen ilk üç değer tipleri sırasıyla; geleneksellik %12,1, yardımseverlik-önemseme %9,7, özerklik-düşünce %9,2'dir. An az temsil edilen üç değer tipinin ise; başarı %1,2, tevazu %0,9 ve itibar %0,8 olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Animasyon, Canlandırma, Film, Sinema, Değerler,

BASIC HUMAN VALUES IN TURKISH ANIMATION CINEMA

ABSTRACT

Animation cinema films attract the attention of audiences of all ages and it is developing rapidly in Turkey. Studies on the values; it has been the subject of social sciences in every period. Therefore; This study was conducted to determine the basic human values represented in Turkish animation films. 19 value-type model developed by Schwartz Values Model (1992) and Schwartz et al. (2012) for the classification of values was used in the study. In the research, descriptive analysis method was used within the framework of a cultural analysis design based on the qualitative research tradition. In the process of collecting the data of the study, animation cinema films were used by using document analysis method. The universe of the Turkish animation cinema, which is the universe of the study, was limited to five films in line with the sample selection and was chosen to reach the audience the most. These films are: "Kötü Kedi Şerafettin" (2016), "RGG Ayas" (2013), "Canım Kardeşim Benim, Uzaylılar mı Gelmiş?" (2016), "Evliya Çelebi ve Ölümsüzlük Suyu" (2014) ve "Uzay Kuvvetleri 2911" (2014).

In the analysis, growth anxiety-free / self-protection anxiety-avoidance hierarchy was examined. In animation films, While 57.6% of the participants had growth anxiety-free, 42.4% were self-protection anxiety-avoidance. In order to determine the sources of motivations, the distribution of values groups in the second ring of the model is; while the personal focus was 68.2%, the social focus was 31.8%. Also an analysis was made on the openness to change / conservation, self-enactment / self-transcendence value groups in the last ring. As a result of the analysis, openness to change was 30.7% and conservation was 28.2%. Self-transcendence was found to be 26.5% and self-enactment was 14.6%. If we look at the frequency of value types in Turkish animated cinema films, the first three value types which are handled most intensively, respectively; tradition is 12,1%, benevolence-caring 9,7%, self-direction-thought is 9,2%. The three least-represented types are; achievement was found to be 1.2%, stimulation was 0.9% and the face was 0.8%.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

Since its discovery, cinema has been a powerful means of expression with developing technological and technical facilities. This expression power of cinema has gained the attention of the masses and caused the necessity of studies on the meaning dimension. Animation cinema also attracts people of all ages. In addition, it provides a great opportunity to create meaning because all elements are created based on the choices of the animator.

Values have been one of the important issues of philosophy and humanities from past to present. The fact that all kinds of human behaviors are knitted by values emphasize the importance of values in understanding individual and social structure.

Lautmann has done extensive research on 4000 publications for a concept of values that encompasses the whole. As a result of the study; he has found more than 180 definitions. It is not possible to mention a definition accepted in the social sciences. For this reason, it is possible to make definitions from the perspective of specific disciplines. In psychology, value refers to a selective orientation style. From this perspective, it is linked to the level, personal motivation, needs and behaviors of personal choices. Sociologists refer to norms, traditions, attitudes, ideologies, as far as value is concerned. In economics; The use of the concept of value is based on an ancient tradition. From a Marxist point of view, both from a Ricardist point of view; basic economic concepts such as price, benefit, etc. In addition, the concepts of value and values are the subject of anthropology and philosophy (Deth, Scarbrough, 1995: 22-23).

If taken from the broadest perspective, values are the basic principles accepted by a particular community or group. It enables the existence of a society or a particular group (Windhorst, 1985, 38). They bring peace and happiness by providing a way for the individual to behave in a society or group. Thus, it connects the elements of the group and the community and provides continuity (Akay, 2018: 6). In other words; values are one of the most prominent elements that make human beings human. It is gained through the processes of socialization and education and is the organizer and guide of all behaviors of people (Richter, 2001: 237).

Method

In this study, qualitative research method was applied. The qualitative research method allows the analysis of social phenomena that are variable and flexible. Qualitative research method with a general view; qualitative research, such as observation, interview and document analysis, can be defined as a research process for presenting data collection methods, perceptions and events in a natural environment in a realistic and holistic way (Yıldırım & Şimşek, 2016: 41).

The work was done on the representation of the value of the animation cinema in films made in Turkey. The research is based on the research question: "What are the basic human values and their numerical distribution in Turkish animation cinema?" In line with the

research question, Turkish animation cinema films consist of the universe of the study.

In the qualitative research method, the size of the data is important in determining the sample size. As the depth and width of the data to be collected increases, the number of samples decreases. In the qualitative studies, the sample size varies according to the researches (Yıldırım & Şimşek, 2016: 124-125). Animation feature films are a very complex type of narrative, consisting of about 150-200 scenes, with visual and auditory elements. Therefore, sample selection is limited to five films. These five films are the first five films to be released by 2018 and most of them are watched by the audience according to Boxoffice data. These films are: “Kötü Kedi Şerafettin” (2016), “RGG Ayas” (2013), “Canım Kardeşim Benim, Uzaylılar mı Gelmiş?” (2016), “Evliya Çelebi ve Ölümsüzlük Suyu” (2014) ve “Uzay Kuvvetleri 2911” (2014). Moreover, the fact that the films that make up the sample appeal to different age groups are also important for the representation of the universe.

In this study, descriptive analysis method is used for analysis. Schwartz et al. Basic Human Values (2002), which is an important study in measuring and classifying values according to the research question, forms the framework. Schwartz et al. Basic Human Values (2002) model was used. Which is an important study in measuring and classifying values (Karagöz, 2017: 536). In Schwartz’s original theory he proposed 10 different values (Schwartz, 1992). Recently, Schwartz and his colleagues, revised and improve model to 19 different values.

The first ring in the model consists of Anxiety-Avoidance Self Protection\Anxiety-Free Growth. To evaluate the security impact of societies and individuals in their social environment. The second ring of the cyclic model consists of the Social Focus\Personal Focus elements. In this dimension, it is determined that the distribution of the values according to the sources of needs is realized. In the third ring; the same as the previous model is preserved, but the scope has been differentiated with the added values. Openness to Change\Conservation and Self-Transcendence\Self-Enhancement are intended to reveal the dynamics of the individual's and society's behavior. Also in the model 19 values groups are: Self direction-thought, Self direction-action, Stimulation, Hedonism, Achievement, Power-dominance, Power-resources, Face, Security-personal, Security-societal, Tradition, Conformity-rules, Conformity-interpersonal, Humility, Benevolence-dependability, Benevolence-caring, Universalism-concern, Universalism-nature, Universalism-tolerance.

In the study conducted according to the model, the smallest significant parts of the animation films were divided into scenes. The behavior of the characters and the speech patterns were examined and the relationships between the values and the frequency were analyzed.

Results

In the study, the films in Turkish animation cinema were examined by Schwartz et al. (2012) according to Schwartz Values Scale developed in 19 values. In the direction of the research, the value groups and their relations were examined.

In the first ring of the model, anxiety-avoidance self protection and anxiety-free growth values group were analyzed. 57.6% of the

participants were anxiety-free growth, while 42.4% were involved in anxiety-avoidance self protection. In this context, it can be said that the effect of security in the social environment in the narrative of Turkish animation films is directed towards realizing self-orientations without feeling anxiety.

The personal focus and social focus, the group of values, are focused on understanding the cultural impact of needs resources. As a result of the analysis, while the personal focus in Turkish animation films was 68.2%, the social focus was 31.8%.

In the last ring; openness to change\conservation and self-transcendence\self-enhancement value groups are discussed in the model. According to the analysis made; openness to change is 30.7% and conservation is 28.2%. Self-transcendence was found to be 26.5% and self-enhancement was 14.6%. Thus, the narrative of Turkish animation cinema films, openness to change, can be said to work more than conservation. In addition, the essence of self-emanation is more intensely filmed than the self-expansion. In addition, self-transcendence has become more intense in the films than in the self-transcendence.

If we look at the frequency of value types in Turkish animated cinema films, the first three value types which are handled most intensively, respectively; tradition (12.1%), benevolence-dependibility(9.7%), self direction-thought (9.2%). The three least-represented types are; achievement (1.2%), humility (0.9%) and face (0.8%).

Face, power-domiance, power-source elements are seen as value groups in the model. However, in Turkish animation cinema, these values were exaggerated and represented as negative, greed and dissatisfaction, and were represented in the films as characteristics of bad characters.

Folkloric and cultural elements were featured in animated films. Food and drinks belonging to Turkish cuisine, important architectural structures, geographical features of Istanbul, folk songs and music, folkloric and cultural elements have been included in the films.

Keywords: Animation, Values, Cinema, Movies, Film

GİRİŞ

Keşfinden bu yana sinema gelişen teknolojik ve teknik olanaklarla güçlü bir anlatım aracıdır. Sinemanın bu anlatım gücü, kitlelerin ilgisini kazanarak, taşıdığı anlam boyutu üzerine yapılan çalışmaların da gerekliliğinin doğmasına neden olmuştur. Canlandırma sineması ise; her yaşta kişinin dikkatini çeken ve bütün unsurların canlandırma sanatçısının seçimlerine bağlı olarak yaratılması açısından anlam yaratımında büyük bir zenginlik taşımaktadır.

Değerler, geçmişten günümüze kadar, felsefenin, beşeri bilimlerin önemli konularından birisi olmuştur. Her türlü insani davranışların değerlerle örülü olması, değerlerin bireysel ve toplumsal yapının anlaşılmasındaki önemini vurgulamaktadır.

Bütünü kapsayıcı, kesin bir değer tanımı için Lautmann'ın 4000 yayını ele aldığı geniş araştırmasında 180'den fazla tanımı tespit etmiştir. Buradan yola çıkılarak sosyal bilimlerin tümünün kabul ettiği bir tanımın alığından söz edilememektedir. Bu nedenle ancak belirli disiplinlerin

perspektifinden tanımlamaların yapılması mümkün olmaktadır. Psikolojide değer, seçici yönelim tarzını ifade etmektedir. Bu perspektifle kişisel tercihlerin seviyesiyle, motivasyonu, ihtiyaçlarıyla ve davranışlarıyla bağlantılıdır. Sosyologlar ise değer söz konusu olduğunda, normlardan, gelenek ve göreneklerden, tutumlardan, ideolojilerden, bahsetmektedir. İktisatta ise; değer kavramının kullanımı oldukça eski bir geleneğe dayanmaktadır. Gerek Marxist açıdan bakılacak olsun, gerekse Ricardist açıdan, değer; fiyat, fayda, gibi temel ekonomik konseptlerle doğrudan ilgili olarak ele alınmıştır. Değer ve değerler kavramları antropoloji ve felsefenin de konusudur (Deth, Scarbrough, 1995: 22-23).

Kuçuradi (2003: 39-41), değer ve değerler kavramlarının birbirinden farklı kavramlar olduğunun altını çizmiştir. Buna göre ‘değerler’ var olan imkânlardır; ‘değer’se bir şeyin bir çeşit özelliğidir. ‘İnsanın değeri’ ile kastedilen, insanın diğer varlıklarla ilgisi bakımından özel durumu ve bu durumdan dolayı sahip olduğu bazı haklardır. ‘İnsanın değerleri’ ise; bilgi, bilimler, sanatlar, felsefe, teknik, moraller ve kültürler gibi insan başarılarıdır. Aynı şekilde ‘kişinin değeri’, ‘kişi(nin) değerleri’ ve ‘bir kişinin değeri’ de birbirinden farklı kavramlardır. Bu bağlamda Kuçuradi ‘kişi değerleri’ ni şöyle tanımlar: “*Kişi değerleri*”, *kişilerarası ilişkilerde doğrudan doğruya veya dolaylı olarak ortaya çıkan sevgi, dürüst olma, bağlılık, saygı, adil olma gibi ve açık düşünme, doğru bağlantılar kurabilme gibi kişi imkânlarıdır.*” (2003: 41)

En geniş perspektiften ele alınırsa değerler, bir toplumun veya belirli bir grubun varlığını sürdürmesini sağlayan, doğruluğu ve gerekliliği o topluluk veya grup tarafından kabul gören, temel ilkelerdir (Windhorst, 1985, 38). Bireyin, toplum veya grup içerisinde nasıl davranması gerektiğiyle ilgili bir çerçeve çizerek, huzur sükunet ve mutluluk getirirler. Böylelikle grubun ve toplumlumun unsurlarını birbirine bağlar ve sürekliliği sağlar (Akay, 2018: 6). Başka bir deyişle, insanı, insan yapan en belirgin unsurlardan birisi de değerlerdir. İnsanın her davranışının düzenleyicisi olan değerler, sosyalleşme ve eğitim süreçleri sonucunda edinilerek beşeri davranışların yön göstericisidir (Richter, 2001: 237).

Günümüzdeki birçok toplum farklı kültürlere ait unsurları bir arada bulundurarak bir mozaik oluşturmaktadır. Türkiye de birçok kültürel farklılıkları ve dünya görüşünü bünyesinde barındıran ulusal bir yapıya sahiptir. Bütünü kapsayan evrensel bir değerler sınıflandırması çabasında ise; farklı yaklaşımlar söz konusudur (Umar, Kanger 2018, 407).

Değerlerin, neler olduğunun anlaşılması, bir değerler sınıflandırması problemidir. Değerlerin sınıflandırılması için yapılan çalışmalardan Spranger (1928), bilimsel değerler, ekonomik değerler, estetik değerler, sosyal değerler, politik değerler ve dinî değerler olmak üzere altı gruba ayırmıştır. Rokeach (1983) ise; değerleri amaç (terminal) ve aracı (instrumental) değerler olarak ikiye ayırmıştır. Schwartz (1992), güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyuma, güvenlik olmak üzere on ana değer grubu altında toplamıştır. 2012 yılında yayınlanan, “Refining the Theory of Basic Individual Values” çalışmasında Schwartz ve meslektaşları, modeli geliştirerek on dokuz değer grubu altında değerleri sınıflandırmıştır.

Değerlerle ilgili yapılan sınıflandırma çalışmalarına karşın (Spranger 1928, Rokeach 1983) en kapsamlı ve en çok kabul gören Schwartz’ın değerler sınıflandırmasıdır. Shwartz bu çalışmayla değerlerin ölçülmesinde ve tasnif edilmesinde önemli bir adımdır (Karagöz, 2017: 536). Ayrıca geleneksellik değer grubu altında Türkiye’ye özgü değerlerin de işlenmesine olanak sağlamaktadır.

Türk Canlandırma Sineması ve Değerler

Canlandırma filmlerin anlatıları, değerler, taşıyıcıları olarak hem eğlenceli hem de etkili bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de canlandırmanın gelişimiyle birlikte, anlatılarda yer alan değerlerin aktardıkları önem kazanır.

Türkiye’de sinema, toplu gösterime uygun olan sinema salonlarının kurulmasıyla, 1908 yılından itibaren gerçekleşmeye başlamıştır. 1930’lu yıllara gelindiğinde Disney çizgi filmleri dahil olmak üzere

birçok filmin gösterime girdiği salonlarda canlandırma filmler karikatürist ve çizerler tarafından yakından takip etmiş ve Türkiye’de ilk kez bu tarihlerde animasyon alanında çeşitli denemeler yapılmıştır (Hünerli, 2005: 58). Türkiye’de reklamlarda canlandırmanın tercih edilmeye başlamasıyla, endüstrileşmenin ilk adımları atılmıştır. 1930’lardaki başarısız denemeler sonrasında 1947-1949 yıllarında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde Vedat Ar’ın çalışmaları sonucunda, üç dakikalık “Zeybek Oyunu” çalışması Türkiye’nin ilk canlandırma filmi olarak bilinmektedir. 1950’li yıllara gelindiğinde Türkiye’de yapılan ilk renkli ve uzun metrajlı canlandırma film olan “Evvel Zaman İçinde” 35mm profesyonel formata basılması Amerika’ya gönderildi. Ancak filmler Amerika’da kaybolmuştur (Onaran, 1999: 196-197).

Türkiye’de canlandırma filmciliğinin talihsiz başlangıcı gelişmeleri sekteye uğratsa da canlandırma filmler 70’li yıllarda birçok festivalde yer almıştır. Tonguç Yaşar, “Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü” (1970) filmiyle Antalya Film Festivali’nde büyük ödül kazanır. Ayrıca 9. Annecy’de gösterim hakkı elde eder. Karikatürist Tan Oral’ın deneysel teknikle canlandığı “Sansür” isimli film ise TRT Kültür ve Sanat Bilim Ödülleri Kısa Film Yarışması’nda birincilik ödülünü ve Akşehir Nasreddin Hoca Canlandırma Film Yarışması’ndan büyük ödülü alır. Ayrıca uzun çevrimli “Boğaç Han” filmi de bu dönemlerde yapılmıştır (Hünerli, 2005: 64-65).

80’li yıllar Türk canlandırması için oldukça verimli bir sene olmuştur. Ateş Benice’nin Stereo isimli filmi, Zagreb Film Festivali’nde, Bahattin Alkaç’ın “Tombişin Öyküsü” isimli çizgi film, Almanya’da katıldığı yarışmada olumlu geri dönüşler almış ve Ali Murat Erkorkmaz’ın “Quick Case” isimli çalışması ise Annecy Film Festivali’nde gösterim hakkı elde etmiştir. Ayrıca birçok stüdyo tarafından hazırlanan, trafik, orman, sigaranın zararları ve aile birliği gibi konuları ele alan eğitim animasyonları da hazırlanmıştır. Fransız yapım şirketi Gouman ile ortaklık kurularak Umut Sanat Çizgi Film Stüdyoları’nda yapılan “Papirüs”, filmi tamamen bilgisayar ortamında yapılarak Fransa’da ‘Yılın En İyi Çizgi Dizisi’ ödülünü almıştır. Böylelikle bilgisayar animasyonu adına da ilk örnekler bu dönemde ortaya çıkmıştır. 1989 yılında Kerem Kurdoğlu’nun Yapı Kredi reklam filmi için yapmış olduğu logo animasyonu, Türkiye’de yapılan ilk üç boyutlu animasyon çalışması olmuştur (Küçüköğlu, 2017: 57-58).

90’lı yıllarda canlandırma filmlerin, anlam aktarım gücü kavranarak, Kültür Bakanlığı Türk kültürünü yansıtan “Dedem Korkut”, “Manas Destanı” ve “Ak Tay” filmlerini yaptırmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı ise takip ederek çocuklar dinî ve millî değerleri aktarmak adına “Bir Hikâye Bir Ders”, “Küçük Mücahit”, “Bosna Alevler İçinde” ve “Nasreddin Hoca” filmlerinin üretilmesini sağlamıştır (Göktepe, 2015: 72-73).

Türkiye’de uzun metraj canlandırma film üretiminin dönüm noktası ise 2009 yılı olmuştur. 2009 yılına kadar Türkiye’de yapılan uzun metraj canlandırma filmlerinin sayısı oldukça az olmasına karşın, sonrasında ciddi artış göstermiştir. Ayrıca canlandırma uzun metraj film üretebilen Arzum Film, Siyah Martı, Anima İstanbul, Portakal Animasyon, Pati Film, Anibera, Düşyeri gibi stüdyoların çalışmalarıyla gün geçtikçe uzun metraj canlandırma filmlerin de artış göstermesi beklenmektedir (Küçüköğlu, 2017: 68).

Canlandırma filmlerin Türkiye’nin üst ölçüde plan ve stratejilerinde de yer aldığı görülmektedir. 10. Kalkınma Planı’nda “Kültür ve Sanat” başlığı altında ilk olarak durum analizi yapılarak, yerli sinema filmlerinde ve izleyici sayısında artış yaşandığı tespit edilmiştir. Bir diğer maddede ise; Türk sinemasının bir markalaşmasının ve ödül, destek, tanıtım ve pazarlama mekanizmalarının çeşitlendirilip geliştirilmesi önem taşıdığı altı çizilmiştir. Canlandırma filmlerin de bu doğrultuda markalaşmasının ve kültürel ihraç ürününe dönüşmesinin sosyal ve ekonomik önemi vurgulanmıştır.

Sinema, bir sanat dalı olmasının ötesinde, bir kitle iletişim aracı olarak da oldukça karmaşık bir olgudur. Toplumda yaşamda, bireylerin değer yargılarına, yaşama biçimine, geleneklere kadar uzanan değişimler sinemaya da aksetmiştir. Aynı şekilde sinemanın değişen içeriği ile insanların beğenilerinin,

değerlerinin, inançlarının değişmesi arasındaki ilişki de önem taşımaktadır. Sinema izleyicisi, bir gösterime katıldığında iletilenleri, bir törene veya ayine katılmış gibi zihinsel kanıtlamaya başvurmadan etkisi altıda kalır (Güçhan, 1993: 60,62).

Bir kitle iletişim aracı olarak canlandırma filmler başlangıçta çocuk hedef kitlesine yönelirken, gelişen olanaklarla her yaş grubuna hitap eden bir mecra haline gelmiştir. Animasyon sineması, yalnızca filmlerle sınırlı kalmayan, lisanslı ürünlerle de büyük bir endüstri olarak gün geçtikçe büyümektedir (Yapıcıoğlu, 2010: 1-2). Ayrıca yalnızca sinemayla sınırlı kalmayan animasyon filmler, internet ortamında veya animasyon yayın yapan kanallarda da izleyiciyle buluşmaktadır.

Canlandırma filmlerin özellikle çocuklar tarafından büyük bir ilgi görmesi elbette tesadüfi değildir. Canlandırma filmlerin, sözlü kültür ürünleriyle olan yapısal benzerliği bu ilginin bir göstergesidir. Bu sözlü kültür öğelerinden en belirgin olanı masallardır. Masallar, insanların hayal gücüne hitap ederek, arzu, istek ve hayallerin kahramanlar üzerinden gerçeğe dönüştüğü bir düş dünyası yaratır. Bu düş dünyası yetişkinler ve çocuklar için de keyifle dinlenen bir anlatı türüdür. Animasyon filmlerin yarattığı düş dünyası da tıpkı masallar gibidir. Bir bakıma animasyon filmlerin günümüz masalları olduğunu söyleyebiliriz (Türkmen, 2012: 141-142).

Toplumun değerler bilinciyle donatılmasında masalların oldukça önemli bir yeri vardır. Dünyamızın basitleştirilmiş bir örneğini sunan masallar, geçmişin bilgi, beceri ve deneyimlerini aktarırlar. Böylelikle, masallarla ulusal kültürün manevi bir boyutu olan değerler, ortak düşünceler, kuşaktan kuşa aktarılmış olur (Karagöz, 2017: 537-538). Animasyon filmlerin de masallar gibi olan anlatısal yapısı değerlerin aktarılmasında önemli bir anlatı unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Masallardan, animasyon filmlere kadar bütün anlatılar, bireyin gelişiminde ve öğreniminde önemli bir yere sahiptir. Anlatılar, davranışlar ve davranışların sonuçlarıyla ilgili bağlantının kurgulanmasıyla oluşur. Bu nedenle anlatılar, bir kültürün sahip olduğu değerlerin ve normların aynasıdır. Ayrıca anlatılar, bireyin toplum içerisinde neyin gerekli olduğunu ve neden gerekli olduğunu da göstererek değerlerin ve normların da aktarıcısıdır (Böhme-Dürr, 2001: 27).

10. Kalkınma Planı'nda canlandırma filmlerin milli kültürün ve değerlerin aktarımında bir araç olarak görülmüştür. Bu amaç doğrultusunda Plan'da birçok maddede politikalar belirlenmiştir. Buradan hareketle Türk canlandırma filmciliğinin kültürümüzün temel unsurları ve değerlerinin işlenmesi amacıyla kullanılması, Türkiye'nin üst ölçüde plan ve stratejilerinde de yer aldığı görülmektedir.

Yöntem

Yapılan çalışmada, nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Nitel araştırma yöntemi, değişken ve esnek bir yapıda olan sosyal olguların analizine olanak vermektedir. Genel bir bakışla nitel araştırma yöntemi; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel araştırma veri toplama yöntemlerinin, algıların ve olayların doğal ortamında, gerçekçi ve bütüncül bir şekilde sunulmasına yönelik araştırma süreci olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41).

Canlandırmanın değerleri aktarımındaki öneminin kavranmasıyla, Türkiye'de yapılan canlandırma sinema filmlerde değerlerin temsili üzerine çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmada, araştırma sorusu "Türk canlandırma sinemasında aktarılan değerler ve bunların sayısal dağılımları nelerdir?" olarak belirlenmiştir.

Yapılan araştırmanın evrenini Türk canlandırma sinema filmleri oluşturmaktadır. Bütünüyle canlandırma tekniği ile yapılmış bir film ile canlandırma karakterlerin kullanıldığı filmler arasında anlam yaratma yöntemi olarak farklılıklar vardır. Bütünüyle canlandırma tekniği ile yapılmış filmlerde karakter devinimleri ve mimikleri, mekanlar, zaman vb. unsurlar tamamen canlandırma sanatçılarının kontrolü altındadır. Bu nedenle filmlerin oluşturduğu anlam kümesi de canlandırma sanatçıların

seçimleri üzerinden oluşmaktadır. Bu nedenle yapılan çalışmanın kapsamı tümüyle canlandırma teknikleri kullanılarak yapılan sinema filmleri olarak belirlenmiştir.

Nitel araştırma yönteminde örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde veri büyüklüğü önem taşımaktadır. Toplanacak verinin derinliği ve genişliği arttıkça örneklem sayısında azalma yaşanır. Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğü araştırmalara göre farklılıklar göstermektedir. Bazı araştırmalarda 20 örneklemden toplanan veriler, bir örneklemden toplanan verilerden çok daha az olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 124-125). Canlandırma uzun metraj sinema filmleri, günümüzde yaklaşık 150-200 sahneden oluşan, görsel ve işitsel unsurların yer aldığı oldukça karmaşık bir anlatı türüdür. Bu nedenle yapılan araştırmada örneklem seçimi, zaman kısıtı da göz önüne alınarak beş film ile sınırlandırılmıştır.

Türk canlandırma sineması üzerine yapılan çalışmada, örneklem seçiminde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak; 2018 yılına kadar vizyona giren, bütünüyle canlandırma teknikleri ile yapılmış ve Boxoffice verilerine göre en çok izleyiciye ulaşmış ilk beş film ele alınmıştır. Böylelikle yapılan çalışmanın, “Kötü Kedi Şerafettin” (2016), “RGG Ayas” (2013), “Canım Kardeşim Benim, Uzaylılar mı Gelmiş?” (2016), “Evliya Çelebi ve Ölümsüzlük Suyu” (2014) ve “Uzay Kuvvetleri 2911” (2014) filmleri örnekleme oluşturmaktadır. Ayrıca örnekleme oluşturan filmlerin farklı yaş gruplarına hitap etmesi de evrenin temsili açısından önem taşımaktadır.

Verilerin Analizi

Yapılan çalışmada verilen analizi için betimsel analiz yöntemi benimsenmiştir. Betimsel analiz yönteminde elde edilen veriler, belirlenmiş tema doğrultusunda özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analiz yöntemi; elde edilen bulguların düzenlenerek ve yorumlanarak sunulması amacına yöneliktir. Amaç doğrultusunda elde edilen veriler, sistematik bir biçimde betimlenir, açıklanır ve neden – sonuç ilişkileri irdelenerek yorumlanır ve sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239-240).

Bütünü kapsayan ve değerlerin sınıflandırılmasına tespitine ve belirlenmesine yönelik olarak farklı görüşler sunulmuştur. Akçay ve Tungür’ün (2017) değerler üzerine yapılan yüksek lisans tezlerini ele aldığı çalışma sonuçları doğrultusunda yapılan araştırmaların %68’inde herhangi bir sınıflandırma yöntemi kullanılmadığı bu nedenle de geçerlilik ve güvenilirlik problemi yaşandığının altı çizilir. Bu nedenle belirlenen araştırma sorusu doğrultusunda değerlerin ölçülmesinde ve tasnif edilmesinde önemli çalışma olan Schwartz Değerler Kuramı (1992) çerçeveyi oluşturmaktadır (Karagöz, 2017: 536). Schwartz’ın (2002) Temel İnsani Değerler yaklaşımında değerler, bireylerin veya toplulukların temel ilkelerini yönlendirirken, durumlara göre farklılaşmalar gösteren amaçlardır. Amaçlar, biyolojik ve sosyal ihtiyaçlar doğrultusunda motivasyon sağlarlar. Biyolojik ihtiyaçlar, bireyin biyolojik bir organizma olarak yaşamsal ihtiyaçları doğrultusunda motivasyon sağlarken, sosyal amaçlar, sosyal etkileşimi sağlamak amacıyla grubun sürekliliği ve refahını korumaktan motivasyonunu sağlar (Schwartz, 1992: 4). Bu nedenle amaçları gereği değerler evrenselidir. Değerler sisteminin bu iki amaç doğrultusunda hareketli bir yapı olması, modele dahil edilerek; döngüsel bir yapıda birbirleriyle olan yakınlık ve uzaklıklarına göre uyuma ve karşıtlıklarının görülmesine olanak sağlamıştır. Motivasyonları açısından değerler evrensel olsalar da öncelikler bireyler ve gruplar bazında farklılaşabilmektedir (Bayad, 2017: 3).

Schwartz’ın (1992: 45) değer tiplerinin ve değer grupları arasındaki ilişkilerin tespitine yönelik olarak hazırladığı ilk döngüsel model, güç, başarı, hazcılık, uyarılma, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyuma ve güvelik olmak üzere on değer tipinden oluşmaktadır. Bu on değer tipi ise; yeniliğe açıklık/muhafazacılık ve öz aşkınlık/öz genişletim, boyutlarıyla dört ana değer grubundan oluşmaktadır.

Ancak, süreç içerisinde model geliştirilse de yıllar içerisinde yapılan çalışmalar göstermiştir ki bazı değer tiplerinin sınırlarının belirsizliği ve birden fazla faktörde yer almaları yapılan çalışmalarda

probleme neden olmaktadır. Bu nedenle Schwartz ve meslektaşları (2012) 19 değer tipinden oluşan yeni bir model geliştirmiştir (Bayad, 2017: 4-5).

Şekil 1: Schwartz Değer Kuramı'nın Döngüsel Modeli (Schwartz vd. 2012)

Shwartz Değerler Kuramı'nın döngüsel modeli yeni modelde de geliştirilerek yer almıştır. Modelde ilk halka Kaygı Giderici Öz Koruma (Anxiety-Avoidance Self Protection) ile Kaygıdan Bağımsız Gelişim (Anxiety-Free Growth) boyutlarından oluşmaktadır. Toplumların ve bireylerin, sosyal çevrelerindeki güvenlik etkisini değerlendirmektir. Toplumların ve bireylerin güvenlik ile olan ilişkisi değer sistemlerini etkilediği düşünülmektedir.

Döngüsel modelin, ikinci halkası, Sosyal Odak (Social Focus) ve Kişisel Odak (Personal Focus) unsurlarından oluşmaktadır. Bu boyutta, değerlerin, hangi ihtiyaç kaynaklarına göre dağılımının gerçekleştiği tespit edilmektedir.

Üçüncü halkada ise; bir önceki modelin aynısı korunmuş ancak eklenen değerlerle kapsamı farklılaştırılmıştır. Yeniliğe Açıklık (Openness to Change), Muhafazacılık (Conservation ile Öz Yönelim (Self-Transcendence), Öz Genişletim (Self-Enhancement) unsurlarından oluşan bu halka bireyin ve toplumun davranışlarının dinamiğini ortaya çıkartma amacı taşımaktadır. Bu boyutta motivasyonlar birbirleriyle çatışma içerisindedir.

Shwartz ve meslektaşlarının (2012), hazırladığı Temel İnsani Değerler Modeli değerler tiplerinin tespiti için kullanılmaktadır. Bu ölçeğe göre değerler şu şekilde sınıflandırılmıştır (Bayad, 2017, 10-11);

Özyönelim, düşünce ve davranışlardaki özgürlüğü kapsamakla beraber düşünce ve eylem olmak üzere ikiye ayrılır. Düşüncede özyönelim, kişinin kendi düşüncelerindeki özgürlüğünü ifade ederken; eylemde özyönelim, kişinin kendi davranışlarını belirlemedeki özgürlüğünü ifade eder.

Uyarılım, heyecan, yenilik ve değişimi ifade eder. Kişi için, yeni bir şeyler yapmak önem taşır.

Hazcılık, duyumsal memnuniyet veya haz almanın önemine yöneliktir. Kişinin haz alması ve keyifli zaman geçirmesi önem taşır.

Başarı, toplumun belirlediği standartlara göre barılı olmanın önemini betimler. Kişinin amaçlarının olması önem taşır.

Güç, insanlar üzerinde ve kaynak olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır. Kişinin insanlar üzerinde kontrol sağlaması, ne yapılacağını söyleyen kişi olmak önemlidir. Kaynak ise; kişinin maddi unsurların getireceği gücü önemsemesidir.

İtibar veya suret, kişinin toplum içerisinde küçük düşürülmemesinin önemini gösteren değer tipidir.

Güvenlik, toplumsal ve kişisel olmak üzere iki ayrı değer tipini kapsar. Toplumsal güvenlik ülkesinin güvenliğinin önemiyken; kişisel güvenlik ise, kendisinin ve dar çevresinin güvenliğinin önemsenmesidir.

Gelenek, oldukça geniş çaplı bir değer tipidir. Ailesel, dinsel veya kültürel geleneklere önem verilmesini kapsar.

Uyma kişiler arası ve kurallar olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır. Kurallara uymak, kişinin belirli kuralları ihlal etmemek üzerine gösterdiği önemdir. Kişiler arası uyma ise; başkalarını üzecek veya zarar verecek davranışlardan kaçınmaya gösterilen özendir.

Alçakgönüllülük veya tevazu, kişinin sahip olduklarıyla mutlu olmasını ve kendisinin büyük bir düzendeki önemsizliğinin farkında olmasıdır.

İyilikseverlik, güvenilirlik ve önemseme olmak üzere iki unsurdan oluşur. İlk olarak önemseme; grubun ihtiyaçlarını ve isteklerini önemseyerek onlar için özveride bulmanın önemini nitelendirir. Güvenirlik ise; bireyin çevresindekiler tarafından güvenilir olarak bulunmasının önemidir.

Evrenselcilik, ilgi, doğa ve tolerans olmak üzere üç unsura ayrılmıştır. İlgi, bireyin herkes için koruma, adalet ve eşitliğin önemini betimler. Doğa ise, birey için çevrenin korunmasının önemidir. Son olarak tolerans veya hoşgörü farklılıklara karşı hoşgörü gösterilmesidir.

Temel İnsani Değerler Modeli'nin oluşturduğu dairesel model yapılan çalışmada Türk canlandırma sinema filmlerinde kullanımının tespitine yönelik olarak analiz edilmiştir. Canlandırma filmlerin en küçük anlamlı parçaları sahneler bölünmüş; karakterlerin, eylemleri konuşma örüntülerindeki değerleri hangi sıklıkta kullanıldığı, tespit edilerek değer tipleri ve grupları arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir.

Bulgular

Türk canlandırma sinemasında değerlerin tespitine yönelik yapılan çalışmada analiz edilen tüm filmlerde aktarılan değerlerin analizinde, toplam 738 adet değer aktarımı gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Modelde yer alan 19 değer tipinin tümünün filmde çeşitli ağırlıklarla kullanılmıştır.

Tablo 1: Türk Canlandırma Sinemasında Schwartz Değerler Tiplerinin Filmlere Göre Dağılımı

	Kötü Kedi Şerafetin	RGG Ayas	Canım Kardeşim	Evliya Çelebi ve Ölümstülük Suyu	Uzay Kuvvetleri 2911
Özerklik - Düşünce	18	12	14	11	10
Özerklik - Eylem	17	11	12	7	10
Uyarılma	17	12	17	11	2
Hazcılık	27	13	19	10	1
Başarı	0	2	0	5	1
Güç - Hakimiyet	11	3	1	6	6
Güç - Kaynak	1	0	2	4	3
İtibar	0	2	0	4	0
Güvenlik - Kişisel	17	14	15	6	4
Güvenlik - Toplumsal	1	1	0	6	4
Geleneksellik	25	24	20	8	12
Uyumluluk - Kurallar	2	0	0	9	5
Uyumluluk - İnsanlar arası	4	0	10	9	4
Tevazu	0	0	1	4	1
Yardımseverlik - Güvenirlilik	4	9	15	13	5
Yardımseverlik - Önemseme	18	14	21	13	7
Evrensellik - İlgi	10	3	11	11	8
Evrensellik - Doğa	0	3	12	1	1
Evrensellik - Tolerans	10	0	13	5	4
Toplam:	182	139	183	143	91

Modelin döngüsel yapısının ilk halkası olan kaygıdan bağımsız gelişim ve kaygı giderici öz koruma unsurlarıdır. Filmde %57,6 kaygıdan bağımsız öz gelişim yer alırken %42,4 kaygı giderici öz koruma yer almıştır. Bu açıdan filmlerde aktarılan değerler çerçevesinde bireysel davranışların ön planda tutulduğu söylenebilir. Başka bir deyişle Türk canlandırma sinema filmlerinde, temsil edilen karakterlerin kaygıyı daha az önemseyip bireysel öz gelişime yönlendiği söylenebilir. Kişilerin kaygılarını göz önüne alıp, bireysel korumasına yönelimi ise; daha az temsil edilerek, değerler grupları arasındaki hiyerarşi ortaya konulmuştur.

Değerlerin dağılımının sosyal veya bireysel düzeydeki ihtiyaçlara göre dağılımı ise, sosyal odak ve kişisel odak dağılımı üzerinde incelenmiştir. Filmdeki yer alan değerlerin dağılımında kişisel odak %68,2 iken sosyal odak %31,8'dir. Filmdeki karakterlerin kişisel odak doğrultusunda temsil edildiği tespit edilmiştir. Karakterler kişisel odak çerçevesinde kendi bireysel kazanımlarını, sosyal kazanımlara yeğ tutmaktadır.

Dört ana değerler grubunun hiyerarşik yapısında öz aşkınlık/öz genişletim ile yeniliğe açıklık/muhafazacılık dağılımında öz aşkınlık %26,5; öz genişletim %14,6 iken; yeniliğe açıklık %30,7; muhafazacılık %28,2'dir. Buradan hareketle filmin öz aşkınlık ve öz genişletim karşılaştırmasında öz aşkınlığın, daha ön planda olduğu söylenebilir. Filmlerde öz genişletim haricindeki unsurların birbirlerine yakın oranlarda kullanıldığını görmekteyiz. Bunun yanı sıra en ön plana çıkan unsur ise yeniliğe açıklıktır.

Tablo 2: Türk Canlandırma Sinemasında Schwartz Değerler Tiplerinin Dağılımı

Değerler	%
Özerklik - Düşünce	9,2
Özerklik - Eylem	8,2
Uyarılma	7,4
Hazcılık	8,6
Başarı	1,2
Güç - Hakimiyet	3,3
Güç - Kaynak	2,1
İtibar	0,8
Güvenlik - Kişisel	8,2
Güvenlik - Toplumsal	2,1
Geleneksellik	12,1
Uyumluluk - Kurallar	3,4
Uyumluluk - İnsanlar arası	5,3
Tevazu	0,9
Yardımseverlik - Güvenirlilik	6,5
Yardımseverlik - Önemseme	9,7
Evrensellik - İlgi	6,0
Evrensellik - Doğa	2,1
Evrensellik - Tolerans	2,9

Analiz sonucunda, filmlerde en çok yer alan değer; geleneksellik olduğu tespit edilmiştir. En az işlenen değerler ise; evrensellik-doğa, evrensellik-tolerans, güç – kaynak ile güç - hakimiyet, güvenlik – toplumsal, uyumluluk – kararlar, itibar, başarı ve tevazu değerleridir.

Doğanın gözetilmesi, güç ile doğrudan ilgili olan unsurlar ile gücü hedefleyen ve hakimiyet amaçlayan unsurların (güç – kaynak ile güç - hakimiyet ve itibar), sosyal standartlara göre başarı, eşitlik, adalet, kurallar ve yasalar ile tevazu ve hoşgörü gibi evrensel olgular ve ilkelerin, aktarımı filmde en az yer alan değerlerdir.

Schwartz Temel İnsani Değerler Modeli'nde, güç-kaynak ve güç-hakimiyet, değerleri yer almaktadır. Ancak örnekleme oluşturan filmlerde bu değerlerin negatif yönde ve aşırılık olarak yansıtıldığı gözlemlenmektedir. Evliya Çelebi ve Ölümsüzlük Suyu filminde Kraliçe, bütün insanların hakimiyeti altında olmasını ister. Uzun Kuvvetleri 2911 filminde Bruxa karakteri, yine Dünya'yı egemenliği altına almak ister. Kötü Kedi Şerafettin filminde Şerafettin, bankadan çaldığı paraları insanların paragözlülüğünü vurgulayarak yere saçar. Bu açıdan, zenginlik ve insanlar üzerinde hakimiyet kurmak negatif yönde filmlerde temsil edildiği söylenebilir. Bu istek hırs, açgözlülük ve doyumsuzlukla ilişkilendirilmiştir.

Değerlerin motivasyonları gereği evrensel olmasına karşın hiyerarşilerinde kültürel ve bireysel tercihler söz konusudur. Evliya Çelebi ve Ölümsüzlük Suyu filminde Türk kültüründe önemli bir yeri olan misafirperverliğin, güvelik – kişisel değerinden öncelikli olduğu görülmektedir. Evliya Çelebi'yi eve getiren Dede ve Can, Babaanne 'ye durumu anlatır. Babaanne önce kim olduğunu bilmediği, garip görünüşlü bu kişiyi evine almada tereddüt etse de Tanrı misafiri olduğu için kabul eder.

Analizi yapılan canlandırma sinema filmlerinin hepsinde Türk mutfak kültürüne ait yiyecek ve içecekler yer almıştır. Yaprak sarma, kokoreç, uykuluk, Türk kahvesi, ince belli bardakta çay, rakı, mantı gibi yiyecek ve içecekler filmlerde kültürel zenginliğin yansımalarındandır.

Canlandırma filmlerin, anlatıları gereği birçok farklı mekanda geçmektedir. Örnekleme yer alan filmlerin %60'ının İstanbul şehrinde geçtiği görülmüştür. İstanbul'un Ayasofya, Galata Kulesi,

Sultan Ahmet gibi tarihsel mekanları filmlerde yer almıştır. Aynı şekilde İstanbul Boğazı, Haliç, Pierre Loti Tepesi gibi doğal özellikler de filmlerde temsil edilmiştir. İstanbul'un İstiklal Caddesi, Galata, Kabataş, Cihangir gibi şehir yaşantısını, dokusunu yansıtan mekanların kullanımlarıyla anlatım zenginleştirilmiştir. Renkli merdivenleri, vapur iskelesi, Arnavut kaldırımları, heykelleri ve grafitlileriyle İstanbul, canlandırma filmlerde yer almıştır. Türk canlandırma sinemasında kullanılan mekanlarda da kültürel öğeler temsil edilmiştir.

Canlandırma sinema filmlerinde ses kullanımında da yine kültürel zenginlikler aktarılmıştır. "Hanım Ey", "Ela Gözlüm", "Gökte Yıldız Ay Misun" "Deriko" gibi Türkiye'nin farklı bölgelerindeki türküler, filmlerde yer almıştır. Aynı şekilde çeşitli Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Müziği tınıları ve enstrümanları da ele alınan bütün film müziklerinde yer aldığı görülmüştür.

Sonuç

Yapılan çalışmada Türk canlandırma sinemasındaki filmler, Schwartz ve arkadaşları (2012) tarafından Schwartz Değerler Ölçeği'nin geliştirilmiş 19 değerden oluşan model doğrultusunda değerler aktarımı yönünden incelenmiştir. Araştırma doğrultusunda değer grupları ve aralarındaki ilişkiler irdelenmiştir.

Modelin ilk halkasını oluşturan kaygıdan bağımsız gelişim ve kaygı giderici öz koruma değerler grubu doğrultusunda yapılan analizde; %57,6 kaygıdan bağımsız öz gelişimin yer aldığı görülürken, %42,4 kaygı giderici öz koruma canlandırma filmlerde yer almıştır. Bu doğrultuda, Türk canlandırma sinema filmlerinin anlatısında sosyal çevredeki güvenliğin etkisine bakılacak olursa bireylerin güven kaygısı duymadan öz yönelimlerini gerçekleştirmesi yönünde olduğu söylenebilir.

Değerin bireysel düzeyde hangi ihtiyaç kaynağına göre dağıldığını ele alan toplumsal odak ve kişisel odak halkası, ihtiyaç kaynaklarının kültürel düzeydeki etkisini anlama odaklıdır. Yapılan analiz sonucunda Türk canlandırma filmlerinde kişisel odak %68,2 iken sosyal odak %31,8'dir.

Son halkada ise; yeniliğe açıklık/muhafazacılık ile öz aşkınlık/öz genişletim değer grupları modelde ele alınmıştır. Yapılan analiz doğrultusunda; yeniliğe açıklık %30,7/muhafazacılık %28,2 iken; öz aşkınlık %26,5/öz genişletim %14,6 olduğu tespit edilmiştir. Böylelikle, Türk canlandırma filmlerin anlatısı, yeniliğe açıklığı, muhafacılıktan daha çok işlediği söylenebilir. Ayrıca, öz aşkınlık, öz genişletime göre oldukça yoğun bir şekilde filmlerde işlenmiştir.

Türk canlandırma sinema filmlerinde işlenen değer tiplerinin sıklıklarına bakılacak olunursa en yoğun olarak işlenen ilk üç değer tipleri sırasıyla; geleneksellik (%12,1), yardımseverlik-önemseme (%9,7), özerklik-düşünce (%9,2)'dir. An az temsil edilen üç değer tipi ise; başarı (%1,2), tevazu (%0,9) ve itibar (%0,8)'dir.

İtibar, güç-başarı, güç-kaynak ele alınan modelde değerler tiplerinde yer almaktadır. Ancak Türk canlandırma sinemasında bu değer tipleri abartılarak negatif yönde hırs, açgözlülük ve doyumsuzluk olarak yer almış ve kötü olan karakterlerin özellikleri olarak filmlerde temsil edilmiştir.

Folklorik ve kültürel unsurlar canlandırma sinema filmlerinde yer almıştır. Türk mutfağına ait yiyecek ve içecekler, önemli mimari yapılar, İstanbul'un coğrafi özellikleri, türküler ve müzik kullanımıyla folklorik ve kültürel unsurlar filmlerde yer almıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre ileride yapılacak çalışmalar için öneriler aşağıda belirtilmiştir:

- Türkçe dili değerler eğitimi açısından önemli konulardan birisidir. İncelenen canlandırma filmlerinde, Ab-ı Hayat - Ölümsüzlük Suyu, Gülhane Parkı – Has Bahçe gibi özellikle çocukların kullanmadığı düşünülen kelimelerle, güncel kullanılan kelimelerin eşleştirilerek aktarıldığı görülmüştür. Canlandırma filmleri, dil zenginliği aktarıcısı olarak ele almak ve bu boyuttan incelemek gelecek çalışmaların konusu olabileceği görülmüştür.

• Türk canlandırma sinema filmlerinde değerlerin temsili üzerine yapılan çalışmaların, özellikle de çalışmada kullanılan 19 değer tipi yaklaşımının kullanıldığı araştırmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların sayısının çoğalması karşılaştırma imkanı doğurmasının yansırı, süreç içerisinde değerle tiplerinin ve gruplarının arasındaki kültürel değişimlerin tespitine yönelik olarak çalışmaların yapılmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

• Canlandırma filmler, eğlendirerek öğretebilen ve özellikle çocuk izleyiciler için yarattıkları zengin görsellikle oldukça ilgi çekici bir mecradır. Canlandırma filmlerin bu özellikleri kullanarak günümüz ve gelecek için geçerli önemli bir ileti kaynağı olarak görülmesi, ortak bir kültürel dokunun oluşmasında ve ulusal değerler yaklaşımıyla ilişki kurulmasında etkili olabilir.

KAYNAKÇA

10. Kalkınma Planı https://pbk.tbmm.gov.tr/dokumanlar/10-kalkinma_plani.pdf (48-49)
- Akay İ (2018) Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın Çocuk Romanlarında Yer Alan Kök Değerler, Turkish Studies - Language / Literature Volume 13/28 ,Fall 2018, p. 1-30, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: 10.7827/TurkishStudies.14430, Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY
- Akçay A., Tunagür M. (2017) Değerleri Tespit Etmek Amacıyla Hazırlanmış Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Değerler Üzerine Bir İnceleme, Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 12/25, p. 55-82, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12249> ANKARA-TURKEY
- Bayad A. (2017) Sosyal Psikolojide Değerler ve Ahlak. Sevim Cesur, Çağdan Erdoğan, Beyza Tepe, Aydın Bayad, Onurcan Yılmaz (Ed.) Portre Değerler Anketi (s.3-11) Ankara: Nobel Yayınları.
- Böhme-Dürr, K. (2001) Jenseits von 'Harrycane. Televizion Nr. 13, Internationales Zentralinstitut für das Jugend und Bildungsfernsehen IZI, München, s.25-31.
- Deth J. & Scarbrough E.(1995) The Impact of Values. Oxford: Oxford University Press.
- Güçhan G. (1993) Sinema-Toplum İlişkileri Kurgu Dergisi s. 12, 51-71.
- Hünerli S. (2005) Canlandırma Sineması. İstanbul Es Yayınları.
- Karagöz B. (2017) Naki Tezel'in Türk Masalları Adlı Kitabının Değerler Açısından Analizi. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 5(3), 534-556.
- Kuçuradi İ. (2003) İnsan ve Değerleri. İstanbul: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Küçüköğlu M. E. (2017) Animasyon Sektörü Raporu 2017. Eskişehir: T.C. Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (Bebka).
- Onaran A. Ş. (1999) Sinemaya Giriş. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları.
- Özdemir M. (2010) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,11(1)
- Richter, R. (2001) Von Tugenden zu Werten. Zur Struktur der Wertegesellschaft. Der: Prisching Manfred: Postmoderne Tugenden? Ihre Verortung im kulturellen Leben der Gegenwart. Wien. S. 235- 247.
- Rokeach, M. (1983). Rokeach Value Survey. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the Content and Structure of Values. In M. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* Vol. 25, pp. 1–65. Orlando, FL: Academic Press.
- Schwartz, S. H., Cieciuch, J., Vecchione, M., Davidov, E., Fischer, R., Beierlein, C., Ramos, A., Verkasalo, M., Lönnqvist, J.-E., Demirutku, K., Dirilen-Gumus, O., Konty, M. (2012). Refining the Theory of Basic Individual Values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103, 663-688.
- Spranger, E. (1928). *Types of Men*. New York: Stechert-Hafner
- Türkmen N. (2012) Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Pepee. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2012, Cilt: 36, Sayı: 2, S:139-159.
- Umar Ç. N., Kanger F. (2018) 10-13 Yaş Çocukları İçin Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeğinin Geliştirilmesi Çalışması, *International Congress on Social Sciences II (INCSOS 2018 Quds)*, Volume 13/15, Spring 2018, p. 401-418, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13599> ANKARA-TURKEY
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.